

การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบกับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS)

ผู้บริหารสถานศึกษายอดเยี่ยม การจัดการศึกษาโรงเรียนสุภาพะ

โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์)*

APPLICATION OF SYSTEM CONCEPT TO OBEC AWARDS EXCELLENT SCHOOL
ADMINISTRATORS, HEALTHY SCHOOL EDUCATION MANAGEMENT,
BANTARUANG SCHOOL (BORDER POLICE WELFARE)

คมกริช อันทรง*, ทัชชัย ผ่องสวัสดิ์, เรียงวิญญ์ นิลโคตร, วัชวุฒิ บุญลอย

Komkit Unsong*, Tatchai Phongsawat, Reongwit Nilkote, Waiwoot Boonloy

โรงเรียนบ้านแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จันทบุรี ประเทศไทย

Bankaew School, Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 1, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: komkit.u@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวคิดการบริหารเชิงระบบเกี่ยวข้องกับมุมมองการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันของระบบต่าง ๆ ในองค์กร ระบบย่อยแต่ละระบบ ทำงานพึ่งพากันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันแบบองค์รวม โรงเรียนบ้านตาเรืองฯ ได้พัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ ได้แก่ 1) การระดมความคิด: การรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน 2) พัฒนาทัศนคติ: การส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการดูแลรักษาสุขภาพทั้งครูและนักเรียน 3) การพัฒนาแผนที่ทันสมัย: การพัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์ด้านสุขภาพ 4) ทีม: การสร้างทีมงานคุณภาพ และร่วมมือกัน 5) การกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ: กำหนดเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว 6) ความรับผิดชอบ: การส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน 7) ความเข้าใจ: การสร้างความเข้าใจการทำงานในทุกระดับ 8) กิจกรรมที่ดี 4 ประการ ได้แก่ ความรู้ที่ดี กิจกรรมที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี และการกำกับดูแลที่ดี 9) เครือข่าย: การสร้างเครือข่ายในการสนับสนุนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสุขภาพ และ 10) การเติบโตอย่างต่อเนื่อง: การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการส่งเสริมด้านสุขภาพ บทสรุป การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบกับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) โรงเรียนบ้านตาเรืองฯ เป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพและยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม ผ่านการบูรณาการอย่างเป็นระบบในกระบวนการต่าง ๆ ที่ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดีขึ้น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสุขภาพ และเชื่อมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น ส่งผลให้โรงเรียนได้รับรางวัลระดับชาติมากมาย และบรรลุความเป็นเลิศทางการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารเชิงระบบ, การบริหารจัดการคุณภาพ, รางวัลทรงคุณค่า สพฐ., โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

Abstract

Systems management involves a perspective on the interconnected development of various systems in an organization. Each subsystem works interdependently to achieve a common goal holistically. Ban Ta Ruang School has developed a health-promoting school using the BANTARUANG 4G Model, consisting of the following important processes: 1) Brainstorming: Collecting opinions and information from stakeholders from all sectors; 2) Attitude Development: Promoting positive attitudes toward health care for both teachers and students; 3) Modern Plan Development: Developing a strategic health plan; 4) Team: Building a quality team and fostering collaboration; 5) Goal Setting: Setting short-term, medium-term, and long-term goals; 6) Promoting shared responsibility; 7) Understanding: Creating understanding of work at all levels; 8) Four Good Activities: Good knowledge, good activities, good environment, and good supervision; 9) Network: Building networks to support and exchange health knowledge; and 10) Continuous Growth: Developing the quality of education along with promoting health. Conclusion Applying the systems concept with the OBEC AWARDS at Ban Ta Ruang School is a strategic approach for developing a school to promote health and improve the overall quality of education. Through systematic integration of processes, the school has achieved healthier students, higher academic performance, increased parent and community involvement in health activities, and greater confidence in the school's educational quality development. The school has received numerous national awards and is a model for educational excellence.

Keywords: Systemic Management, Quality Management, OBEC Awards, Healthy School

บทนำ

สถานการณ์โลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน เกิดทั้งผลดี และผลเสียต่อมนุษยชาติ อย่างมากมายมหาศาล นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วแล้ว เราต่างพบว่า ปัญหาด้านสุขภาพก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามมาด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาในโรงเรียนจึงไม่ได้จำกัดเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพแก่นักเรียนด้วย โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญในการส่งต่อกำลังคนเพื่อเป็นทรัพยากรในการพัฒนาสังคมในอนาคตจึงต้องมีหน้าที่ในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ องค์การอนามัยโลกที่มุ่งหวังให้ทุกคนทั่วโลกมีสุขภาพที่ดีอย่างเป็นองค์รวม (World Health Organization, 2001) เช่นเดียวกับที่กรมอนามัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health-Promoting Schools) เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับโรงเรียนที่มุ่งเน้นการสร้างสุขภาพที่ดีในกลุ่มเด็กวัยเรียน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ และด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของนักเรียนอย่างรอบด้าน โดยมีการบูรณาการ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเข้าไปในระบบการเรียนการสอน รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และ

ชุมชน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมุ่งเน้นการสร้างนิสัยที่ดีต่อสุขภาพในระยะยาว เช่น การดูแลด้านโภชนาการ การส่งเสริมการออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพจิต และการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเป็นภัยต่อสุขภาพ เพื่อให้นักเรียนสามารถเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีสุขภาพที่ดีพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน (กรมอนามัย, 2560) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและทั่วถึง นอกจากนี้ในมาตรา 279 ได้ระบุถึงการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาส โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมให้คนพิการและผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาอบรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ บทบัญญัติเหล่านี้เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาที่ต้องดูแลด้านสุขภาพในฐานะสิทธิพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในทุกด้าน รวมถึงสุขภาพกายและจิตใจ โดยโรงเรียนมีหน้าที่จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพนักเรียน ประกอบด้วย 1) นโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยการส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดเป็น "โรงเรียนต้นแบบนักเรียนไทยสุขภาพดี" ที่มุ่งเน้นการบูรณาการการดูแลสุขภาพนักเรียนเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมของโรงเรียน โดยมีการประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและสุขภาพที่ดี เช่น การดูแลเรื่องมาตรฐานสุขาภิบาล มาตรฐานโรงอาหาร การส่งเสริมด้านโภชนาการที่ดี การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ การส่งเสริมการออกกำลังกาย การป้องกันโรคติดต่อ และการดูแลสุขภาพจิต เป็นต้น 2) นโยบายโครงการอาหารกลางวัน ที่มุ่งเน้นการจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการตามโปรแกรม Thai School Lunch ให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาการของนักเรียน โดยมีการกำกับติดตามให้โรงเรียนจัดอาหารที่มีความเหมาะสมในด้านโภชนาการและปลอดภัยจากสารเคมีหรือสิ่งปนเปื้อน 3) นโยบายการส่งเสริมการออกกำลังกายและกีฬาในโรงเรียน โดยมีการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอผ่านการจัดกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ ภายในโรงเรียน รวมถึงการจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่แข็งแรงและพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการแก้ไขปัญหา 4) นโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดย สพฐ. ได้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียน โดยมีการจัดโครงการสถานศึกษาสีขาว กิจกรรมอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับภัยของยาเสพติด รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนในการเฝ้าระวัง 5) นโยบายการดูแลสุขภาพจิตของนักเรียนโดยการส่งเสริมสุขภาพจิตผ่านการให้คำปรึกษา การสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร และการจัดกิจกรรมที่ลดความเครียดและความกดดันในการเรียน นอกจากนี้ยังมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับปัญหา การกลั่นแกล้งในโรงเรียน (Bullying) ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียน 6) โครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดย สพฐ. ได้ออกมาตรการให้โรงเรียน ทุกแห่งเป็น "โรงเรียนปลอดบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์" โดยมีการสร้างความตระหนักรู้แก่นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน เกี่ยวกับผลกระทบจากการสูบบุหรี่และการบริโภค

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียน 7) นโยบายการจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสุขภาพที่ดีในโรงเรียน เช่น โครงการสุขาดีมีความสุข การส่งเสริมน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย รวมถึงการจัดการขยะที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพของนักเรียน และ 8) โครงการตรวจสุขภาพประจำปี ซึ่ง สพฐ. ได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขในการตรวจสุขภาพประจำปีสำหรับนักเรียน เช่น การตรวจสายตา การตรวจสุขภาพฟัน การฉีดวัคซีนป้องกันโรค และการตรวจสุขภาพทั่วไป เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนทุกคนได้รับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม (สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน, 2556) จากกฎหมายและแนวนโยบายภาครัฐที่กล่าวมาแล้วนั้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสุขภาพเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชน ดังนั้นทุกหน่วยงานทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต

รางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) เป็นรางวัลที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 โดยได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในสังกัด และตระหนักถึงคุณค่า การมีเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ประพฤติปฏิบัติตนตาม รอยเบื้องพระยุคลบาท มีจรรยาบรรณวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคม จึงได้กำหนดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติหน่วยงานและบุคลากรในส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความอุตสาหะ พยายาม เสียสละ จนทำให้เกิดผลดีแก่ทางราชการและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยแบ่ง เป็น 2 ประเภทรางวัล ได้แก่ ประเภทบุคคลยอดเยี่ยม และประเภทหน่วยงานยอดเยี่ยม สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการประเมิน 3 ระดับ ได้แก่ รางวัลระดับกลุ่มสถานศึกษา รางวัลระดับภาค และรางวัลระดับประเทศ โดยการประเมินมีการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น และผลการประเมินเฉพาะด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ในแต่ละด้านจะมีการประเมินความประพฤตินในการครองตน ครองคน ครองงาน เป็นแบบอย่างที่ดีและยอมรับของบุคคลในวิชาชีพในสังคม ประกอบด้วย 1) การครองตน ได้แก่ 1.1) การพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียรในงานหน้าที่ความรับผิดชอบ 1.2) การประหยัดและเก็บออม 1.3) รักษาระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 1.4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และ 1.5) การมีความจงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ 2) การครองคน ได้แก่ 2.1) ความสามารถในการประเมินสัมพันธภาพ และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้มาติดต่องาน 2.2) ความสามารถในการร่วมทำงานเป็นกลุ่มสามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือ 2.3) ให้ความเสมอภาคแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ 2.4) การเป็นผู้มีความเป็นธรรมทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น และ 2.5) การเสริมสร้างความสามัคคีและร่วมกิจกรรมของหมู่คณะทั้งในและนอกหน่วยงาน 3) การครองงาน ได้แก่ 3.1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3.2) ความรู้ความสามารถและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และ 3.3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) รางวัลที่ได้รับจะส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เพราะขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อการบริหาร ได้แก่ 1) ทำให้เกิดความร่วมมือ

ร่วมใจในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ 2) สร้างศรัทธา จงรักภักดีต่อองค์การ 3) เกื้อหนุนให้เกิดผล ในการควบคุมระเบียบวินัยและมีศีลธรรมอันดี 4) สร้างความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะและก่อให้เกิดพลังร่วม 5) สร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลกับนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การ 6) จูงใจให้เจ้าหน้าที่มีเจตคติที่ดีและมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ แล 7) เกิดความศรัทธาและทำงานอยู่กับองค์กรนานแสนนาน (สมบูรณ์ นาควิชัย, 2560) ความสำคัญดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่ารางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) เป็น รางวัลอันทรงเกียรติเพื่อการยกย่องบุคลากรและหน่วยงานในระบบการศึกษาของประเทศไทยที่มีผลงานโดดเด่น โดยเน้นการประเมินในด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และนวัตกรรมการศึกษา

บริบทของโรงเรียน โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ตั้งอยู่ในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เป็นโรงเรียนชายขอบมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชาในโรงเรียนมีทั้งนักเรียนไทย และนักเรียนกัมพูชา ทุกปีการศึกษา โรงเรียนจะมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประเมินภาวะทุพโภชนาการ โดยในปีการศึกษา 2563 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง และต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้จากการประเมินด้านสุขภาพ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น ปัญหาทันตสุขภาพ ปัญหาด้านโภชนาการ ได้แก่ ปัญหาโรคเตี้ย ปัญหาโรคผอมซึ่งเกิดจากการขาดสารอาหารที่จำเป็นสำหรับร่างกาย หรือการรับประทานอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการในแต่ละมื้อ หรือในแต่ละวัน จนมีภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อายุ นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียน บางส่วนเป็นโรคอ้วนและเริ่มอ้วนหรือน้ำหนักเกินเกณฑ์ส่วนสูง เป็นต้น (โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดน สงเคราะห์), 2563) ด้วยปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสอดคล้องกันและมี แนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้นิพนธ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาในขณะนั้น ได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของ ปัญหาดังกล่าว จึงได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมด้านสุขภาพโดยใช้นวัตกรรมที่ เรียกว่า BANTARUANG 4G Model เป็นเครื่องมือ ในการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพควบคู่กับการ พัฒนาคุณภาพศึกษาของโรงเรียนบ้านตาเรืองฯ โดยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบเข้ามาบูรณาการกับประเด็นการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพตามบริบทและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน ทุกคนมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ รู้จักเฝ้าระวังสุขภาพของ ตนเอง มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และสามารถนำความรู้ด้านสุขภาพไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิด ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น รวมทั้งสามารถพัฒนาโรงเรียนให้เป็น แหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว จากการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ ส่งเสริมสุขภาพสุขภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้นิพนธ์ได้รับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) ผู้บริหารสถานศึกษา ยอดเยี่ยม การจัดการศึกษาโรงเรียนสุขภาวะ ระดับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้าน นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน รางวัลชนะเลิศเหรียญทอง ระดับภาคกลางและภาคตะวันออก และรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 เหรียญทอง ระดับชาติ (คมกริช อันทรง, 2563)

บทความวิชาการ เรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบกับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) ผู้นิพนธ์มุ่งนำเสนอบทเรียนการขับเคลื่อนสถานศึกษาเพื่อรับ รางวัล OBEC AWARDS ของโรงเรียนบ้านตาเรืองฯ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดย บูรณาการแนวคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) และการ

สรุปบทเรียน (Lessons Learned) จากประสบการณ์การขับเคลื่อนงานส่งเสริมสุขภาพโรงเรียน จนประสบผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่สนใจในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้ประสบผลสำเร็จ และมุ่งหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้แก่สถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

แนวคิดพื้นฐานการบริหารเชิงระบบ

แนวคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เป็นวิธีการที่ใช้ในการมองและวิเคราะห์ปัญหาขององค์กรในลักษณะที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละส่วนต่อส่วนอื่น ๆ ของระบบ โดยที่การจัดการหรือการแก้ปัญหาจะไม่มุ่งเน้นที่การแก้ไขปัญหของส่วนใดส่วนหนึ่งโดยตรง แต่จะพิจารณาผลกระทบและการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบทั้งหมดในระบบ (Senge, P. M., 1990) แนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในหลายสาขาวิชา เช่น การบริหารธุรกิจ การศึกษา การพัฒนาที่ยั่งยืน และวิศวกรรมศาสตร์ แนวคิดพื้นฐานของระบบ การมององค์กรหรือสถานการณ์ในรูปแบบของระบบหมายถึงการมองว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในระบบนั้นไม่ได้ทำงานแยกจากกัน แต่มีการเชื่อมโยงและมีผลกระทบต่อกัน (Meadows, D. H., 2008) ระบบอาจประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ หลายอย่างที่ทำางร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายของระบบนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ระบบการผลิตในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน บุคลากร เทคโนโลยี และทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งทั้งหมดต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

ลักษณะสำคัญของแนวคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย

1. **มองระบบในเชิงองค์รวม** แนวคิดเชิงระบบเน้นการมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ของความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ แทนที่จะมองแยกส่วนแต่ละอย่าง (Sterman, J. D., 2000) เมื่อมองในเชิงองค์รวมจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในระบบมากขึ้น

2. **การเรียนรู้เชิงระบบ (Systemic Learning)** การปรับตัวและพัฒนากระบวนการโดยการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและการปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Senge, P. M., 1990) โดยมองว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบจะต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3. **การย้อนกลับและการสะท้อนผล (Feedback Loops)** ระบบมีลักษณะของวงจรย้อนกลับที่สามารถเป็นได้ทั้งในเชิงบวกและลบ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของระบบในระยะยาว (Forrester, J. W., 1961) วงจรย้อนกลับบวกจะกระตุ้นการเพิ่มขึ้นของกระบวนการหรือผลลัพธ์ ในขณะที่วงจรย้อนกลับลบจะช่วยควบคุมหรือปรับลดการเติบโต

การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบถูกนำไปใช้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในธุรกิจและการบริหาร โดยองค์กรที่ใช้การบริหารเชิงระบบจะพิจารณาระบบภายในองค์กรเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรและการตัดสินใจ (Checkland, P., 1999) ตัวอย่างเช่น การใช้ระบบสารสนเทศในการจัดการข้อมูลและการสื่อสารภายในองค์กรเพื่อให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังสามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในสังคม เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Meadows, D. H., 2008) และความท้าทายในการใช้แนวคิดเชิงระบบ แม้ว่าการใช้แนวคิดเชิง

ระบบจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการแก้ปัญหาในองค์กรได้ แต่ยังมีความท้าทายในการนำไปใช้จริง เช่น ความซับซ้อนในการทำความเข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบ การต้องใช้เวลาในการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในแต่ละส่วนของระบบ (Sterman, J. D., 2000) นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้ในบริบทที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากรหรือเวลา

ทฤษฎีระบบ (System Thinking) เป็นแนวคิดที่ช่วยในการมองและแก้ไขปัญหาโดยพิจารณาการเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่างๆ ภายในระบบ การนำทฤษฎีระบบมาใช้ในการบริหารการศึกษาสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการมองภาพรวมของระบบการศึกษาและเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ครู นักเรียน หลักสูตร และทรัพยากรต่าง ๆ (นพพล โพธิ์เงิน, 2560) นอกจากนี้ ทฤษฎีระบบยังช่วยในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวและการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสม (ปธเมศ คำแย้ม และคณะ, 2566) การใช้แนวคิดนี้ยังช่วยในการพัฒนากลยุทธ์ที่ยั่งยืนในการบริหารการศึกษา และสามารถแก้ไขปัญหาภายในระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมองในภาพรวมและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของระบบการศึกษา

สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจ และช่วยในการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาที่มีความครอบคลุมการปฏิบัติงานในทุกด้านให้เกิดมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาในองค์กรโดยใช้การคิดเชิงระบบจะเป็นผลดีในเชิงเหตุผลโดยมองหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในองค์กรรวม การมองปัญหาอย่างเป็นระบบนี้ช่วยให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดปัญหาซ้ำซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ การคิดเชิงระบบยังสนับสนุนการทำงานแบบเป็นทีม โดยส่งเสริมให้ทีมงานในทุกระดับทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ รู้จักการแบ่งปันข้อมูล ส่งข้อมูลย้อนกลับ และทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายร่วมกัน การทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบจะช่วยให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

กรมอนามัยได้พัฒนาคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558) ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพด้านสุขภาพ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 10 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากลุ่มเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น (กรมอนามัย, 2560) ผู้นิพนธ์ในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตาเื่องฯ ได้นำนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมาบูรณาการกับทฤษฎีเชิงระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ดูแลงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนบ้านตาเื่อง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) ได้สะท้อนถึงผลการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ว่าเป็นนวัตกรรมการบริหารงานส่งเสริมสุขภาพที่มีรูปแบบและแนวทางการทำงานที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนได้อย่างรอบด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาให้รูปแบบดังกล่าวสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นคนดี มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นรูปแบบการบริหารที่มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และเหมาะสมตามห้วงเวลานั้น ๆ (วนิดา ทองมี, 2567) นอกจากนี้ผู้นิพนธ์ได้ศึกษาแนวคิด

ทฤษฎี และนำประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนมาพัฒนานวัตกรรม โดยมีรายละเอียดของการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (INPUTS) ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่

B: Brainstorming หมายถึง การระดมความคิดจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนนักเรียน คณะครู บุคลากรภายนอกทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพร่วมกัน

A: Attitude หมายถึง การส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพร่วมกัน

N: New Plan หมายถึง การร่วมกันวางแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ และแผนกลยุทธ์ที่สนองตอบการส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

T: Team หมายถึง การสร้างทีมงานส่งเสริมสุขภาพที่เข้มแข็งในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

A: Achievement goals หมายถึง การกำหนดเป้าหมายด้านการส่งเสริมสุขภาพโดยแบ่งเป็นระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการ (PROCESSES) ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่

R: Responsibility หมายถึง กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน

U: Understand หมายถึง การสร้างความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมด้านสุขภาพที่ถูกต้อง ชัดเจน และได้มาตรฐาน

A: Activity 4 G หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ดี 4 ประการ ประกอบด้วย

G1: Good knowledge หมายถึง การส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ การบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพในทุกวิชา ทุกระดับชั้น และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้านสุขภาพ

G2: Good Activity หมายถึง พัฒนากิจกรรมด้านสุขภาพที่ดี ได้แก่ กิจกรรมเฝ้าระวังภาวะทุพโภชนาการ กิจกรรมพัฒนาอาหารกลางวัน กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและกีฬาในโรงเรียน กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตในโรงเรียน กิจกรรมโรงเรียนปลอดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กิจกรรมพัฒนาสุขภาพิบาลและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสุขภาพิบาลที่ดีในโรงเรียน เช่น การจัดห้องน้ำที่สะอาด การพัฒนาห้องน้ำผู้พิการและกิจกรรมตรวจสุขภาพประจำปี

G3: Good environment หมายถึง พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน การพัฒนาอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องน้ำ โรงอาหาร อาคารอเนกประสงค์ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น สวนเกษตรพอเพียง และสภาพแวดล้อมทั่วไปในโรงเรียน

G4: Good Inspection หมายถึง พัฒนานิเทศติดตามที่ดี ได้แก่ การพัฒนาระบบการนิเทศติดตามการส่งเสริมสุขภาพผ่านระบบ Google form

N: Network หมายถึง การส่งเสริมและสร้างเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพจากภายนอกองค์กรเพื่อสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ขั้นตอนที่ 3 ผลผลิต/ผลลัพธ์ (OUTPUTS/OUTCOMES) ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่

G: Growth continuous หมายถึง การส่งเสริมและพัฒนาด้านสุขภาพแก่นักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นโรงเรียนสุขภาพะที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุง (Feedback)

ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทราบถึงปัญหาทั้งหมดของการพัฒนาโรงเรียน โดยศึกษาจากแบบสอบถาม ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนข้อมูลกลับให้เห็นทั้งจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ควรพัฒนาต่อไปในอนาคต ทั้งในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ขั้นตอนกระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติงาน โดยใช้หลักการวิจัยมาบูรณาการในการศึกษาหาแนวทางแก้ปัญหาต่อไป

ปัจจัยนำเข้า (INPUTS)	กระบวนการ (PROCESSES)	ผลผลิต/ผลลัพธ์ (OUTPUTS/OUTCOMES)
B: Brainstorming A: Attitude N: New Plan T: Team A: Achievement goals	R: Responsibility U: Understand A: Activity 4 G G1: Good knowledge G2: Good Activity G3: Good environment G4: Good Inspection N: Network	Growth continuous นักเรียนมีคุณภาพ ครูมีศักยภาพ โรงเรียนได้มาตรฐาน ชุมชนเชื่อมั่น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบสู่การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

รางวัล OBEC AWARDS: บทเรียนการขับเคลื่อนสถานศึกษาเพื่อรับรางวัล

โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นโรงเรียนชายขอบตั้งอยู่ในอำเภอสอยดาวซึ่งมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชา เปิดการสอนในระดับ ชั้นอนุบาล 2 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 มีผู้เรียนทั้งหมด 671 คน มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 33 คน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และเกษตรกรกรรม มีฐานะปานกลางถึงค่อนข้างยากจน โดยรายได้เฉลี่ยต่อปี ประมาณปีละ 25,000 – 30,000 บาท ด้วยปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว และขาดการเอาใจใส่ที่ดีจากผู้ปกครอง ส่งผลให้นักเรียนมีปัญหาด้านสุขภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ ผู้นำพื้นที่ได้เล็งเห็นถึงสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของโรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) ด้วยรูปแบบ BANTARUANG 4G Model โดยมุ่งหวังให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการให้สามารถกลับมามีความสุขร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนา

ประเทศชาติต่อไป จากการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลให้ครูมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการ Active Learning สามารถบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โรงเรียนบ้านตาเรื่องฯ ได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสุขภาพระดับเขตพื้นที่การศึกษา และเป็นสถานที่ศึกษาของสถานศึกษาทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างจังหวัดด้วยความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ข้าพเจ้าสนใจที่จะนำแนวทางการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพรูปแบบ BANTARUANG 4G Model มาเสนอเพื่อขอรับการประเมินรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS ผู้บริหารสถานศึกษายอดเยี่ยม การจัดการศึกษาโรงเรียนสุภาพะ ระดับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ซึ่งเป็นรางวัลระดับชาติที่มีผู้เข้าร่วมการประเมินจากทั่วประเทศ โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ด้านคุณสมบัติเบื้องต้น ประกอบด้วย

1. คุณสมบัติเบื้องต้นเชิงประจักษ์ ได้แก่ ผลการปฏิบัติด้านการส่งเสริมสุขภาพ และหน้าที่ในการบริหารงานโรงเรียน การรายงานถึงดำรงตำแหน่งปัจจุบัน การรายงานประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ไม่น้อยกว่า 2 ปี และการรายงานการไม่เคยถูกลงโทษทางวินัย

2. การรายงานด้านการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่

2.1 การครองตน แบ่งออกเป็น 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ โดยรายงานเกี่ยวกับการมีความวิริยะอุตสาหะในงานหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีความตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่ได้รับความสำเร็จด้วยตนเอง การมีความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค และการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น 2) การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย โดยรายงานเกี่ยวกับการเป็นผู้รักษาและปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนดไว้ การประพฤติและปฏิบัติตนอันเป็นตัวอย่างแก่บุคคลโดยทั่วไป การเชื่อฟังและให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา และการเป็นผู้ตรงต่อเวลา

2.2 การครองคน ได้แก่ การพัฒนาผู้ร่วมงาน การสร้างทีมงาน การให้ความร่วมมือกับทุกฝ่าย การเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องาน และการให้ความสำคัญ ยกย่อง หรือให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงาน

2.3 การครองงาน แบ่งออกเป็น 1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ การศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารงานอยู่เสมอ การมีความตั้งใจปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ การสนใจและเอาใจใส่ติดตามงานที่มอบหมายไป การปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน 2) ความรู้ ความสามารถและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การรู้และเข้าใจหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ มติ กฎหมาย และนโยบายที่ดี การนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี การมีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีปฏิภาณไหวพริบในการบริหารงาน

2.4 สมรรถนะที่สำคัญ แบ่งออกเป็น 1) ความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติงาน ได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการปฏิบัติงาน การมีความสามารถวางแผนการปฏิบัติงานได้ครอบคลุมงาน ในสถานศึกษา สามารถจัดทำแผนการปฏิบัติงานได้สำเร็จครอบคลุมงานในสถานศึกษา 2) ความสามารถในการ

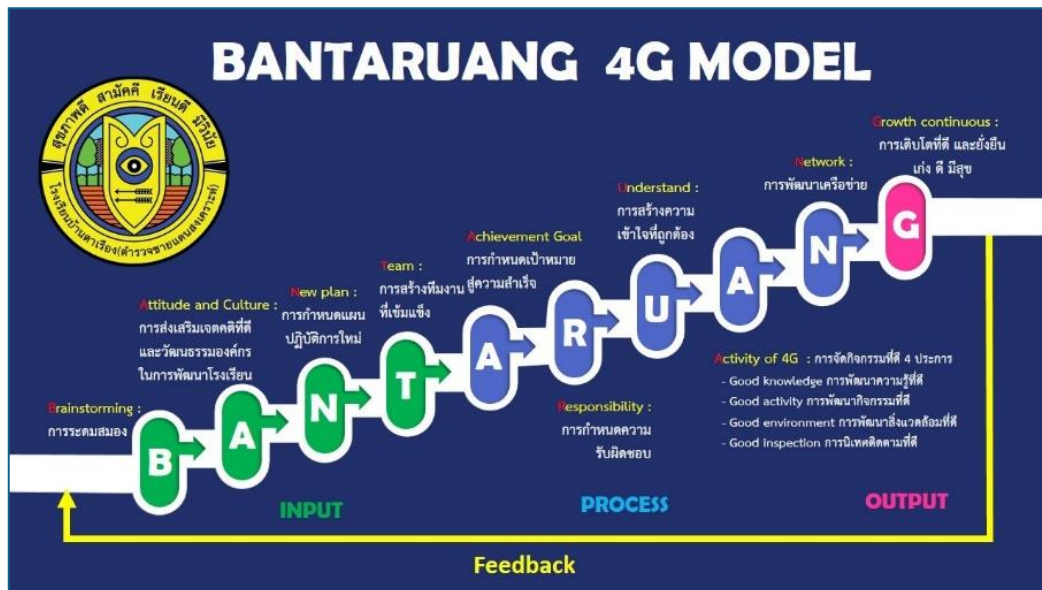
ปฏิบัติงาน ได้แก่ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความคิดสร้างสรรค์นำสิ่งใหม่ ๆ มาพัฒนางาน มีความสามารถในการติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน และมีความสามารถปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น 3) ความสามารถในการวางแผนเพื่อปฏิบัติงานเป็นทีม ได้แก่ ความสามารถในการทำงานวางแผนร่วมกับผู้อื่น มีการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และมีการยอมรับข้อตกลงของทีมงาน และ 4) ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ มีความเต็มใจร่วมงานกับผู้อื่น มีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้เหมาะสมกับบทบาท และมีการสนับสนุนให้กำลังใจ ยกย่องให้เกียรติผู้อื่นในโอกาสที่เหมาะสม โดยการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ซึ่งสอดคล้องตามมาตรฐานการประเมินรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์ประเมินรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS กับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (BANTARUANG 4G Model)

รางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS	การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (BANTARUANG 4G Model)
การครองตน	การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพ การมีความรอบรู้ ด้านสุขภาพ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเสพติดและอบายมุข เป็นผู้นำเชิงวิชาการ ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ส่งผลให้ได้เป็นวิทยากรด้านสุขภาพในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับเขตสุขภาพที่ 6 (ชลบุรี) และในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
การครองคน	การระดมความคิด และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกมิติ การพัฒนาทีมงานให้มีคุณภาพ ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพนักเรียน ครูและผู้ปกครองให้มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
การครองงาน	การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีในการดูแลสุขภาพผู้เรียน ครูและชุมชน การบริหารเชิงกลยุทธ์ และเชิงระบบในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพด้วยรูปแบบ BANTARUANG 4G Model และมุ่งเน้นการนิเทศ กำกับติดตามงานเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
สมรรถนะที่สำคัญ	การเป็นผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีความสอดคล้องกับบริบท การยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนภารกิจได้ตามความเหมาะสม การสร้างความรักสามัคคีในหมู่คณะ และการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาที่เข้มแข็งทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน

จากตารางที่ 1 พบว่า เกณฑ์ประเมินรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS กับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (BANTARUANG 4G Model) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการครองตน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำเชิงวิชาการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 2) ด้านการครองคน ผู้บริหารมีทักษะการระดมความคิด ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทักษะการส่งเสริมและพัฒนาทีมงานที่มีคุณภาพ 3) ด้านการครองงาน ผู้บริหารต้องส่งเสริมและมีทักษะในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีทักษะการบริหารเชิงกลยุทธ์ และเข้าใจการบริหารเชิงระบบ มีทักษะกระบวนการคิดและการพัฒนานวัตกรรม และมีทักษะการนิเทศ ติดตาม และ 4) ด้านสมรรถนะที่สำคัญ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ เป็น

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ มีทักษะในการสร้างแรงจูงใจและเสริมอำนาจ และมีทักษะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ภาพที่ 2 รูปแบบการประยุกต์ใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model เพื่อเสนอขอรับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS

บทเรียนที่ได้รับ (Lesson Learned)

บทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model โดยมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และส่งผลต่อการพัฒนาครูอย่างรอบด้าน และโรงเรียนมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ บทเรียนสำคัญที่ได้รับจากการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ประกอบด้วย

1. ความท้าทายในการดำเนินงาน ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของทุกฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้ความสำคัญ หรือไม่เข้าใจต่อภารกิจก็จะส่งผลต่อการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ บุคคล และทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาทั้งหมดที่ไม่อาจสามารถดำเนินการให้บรรลุได้ตามแผนและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. ความต่อเนื่องของการพัฒนา แม้จะมีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จไว้ชัดเจน มีความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แต่การรักษาความต่อเนื่องในการพัฒนา (Growth continuous) ต้องอาศัยการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการมีแรงสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยความสำเร็จ การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยใช้รูปแบบ BANTARUANG 4G Model ต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การวางแผนและจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุป

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (BANTARUANG 4G Model) เพื่อขอรับการประเมินรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมและต่อเนื่อง โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญที่ช่วยสร้างความชัดเจนในการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนช่วยเสริมสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่ง และเพิ่มโอกาสในการสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม การระดมสมองหรือ Brainstorming ตั้งแต่ต้นช่วยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและสนับสนุนการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายสุขภาพจากภายนอกยังเสริมความเข้มแข็งและสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนให้ยั่งยืนในระยะยาว กิจกรรม 4G ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาความรู้ การส่งเสริมกิจกรรม การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการนิเทศ เป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวม โดยครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การบูรณาการความรู้เรื่องสุขภาพในทุกวิชาและการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนช่วยให้นักเรียนมีความสุข เกิดขึ้นในทุกมิติของการเรียนรู้ การประเมินผลและการปรับปรุงเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญ โดยการใช้ข้อเสนอแนะจากการประเมินผลเพื่อปรับปรุงกระบวนการพัฒนา ช่วยให้การบวนการนี้มีความเป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถพัฒนาการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบกับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) โรงเรียนบ้านตาเรื่องฯ ส่งผลให้นักเรียนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสุขภาพช่องปากและฟันที่ดี มีสมรรถภาพทางกายที่ดี สูงดีสมส่วน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่สูงขึ้น ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ และเกิดความเชื่อมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนได้รับรางวัลด้านสุขภาพในระดับชาติมากมาย และบรรลุความเป็นเลิศทางการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการพัฒนา BANTARUANG 4G Model สามารถเป็นแบบอย่างของการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ชายขอบให้มีคุณภาพได้ตามบริบทของสถานศึกษา โดยในอนาคตควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในผู้เรียน หรือปัจจัยในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หรือการศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำในโรงเรียนที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้ยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2560). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558). (พิมพ์ครั้งที่ 3).
นนทบุรี: สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คมกริช อันทรง. (2563). คู่มือการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนบ้านตาเรื่อง (ตำราวิจัยแดนสงเคราะห์).
จันทบุรี: โรงเรียนบ้านตาเรื่อง (ตำราวิจัยแดนสงเคราะห์).
- นพพล โพธิ์เงิน. (2560). การบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขากับทฤษฎีเชิงระบบ. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 4(1), 138-146.

- ปถมศ คำแย้ม และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมตามแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(7), 373-393.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16 (19 ธันวาคม 2545).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 - 94 (6 เมษายน 2560).
- โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์). (2563). รายงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประจำปีการศึกษา 2563. จันทบุรี: โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์).
- วนิดา ทองมี. (10 ก.ย. 2567). การบริหารเชิงระบบกับการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา: บทเรียนการขับเคลื่อนสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) ผู้บริหารสถานศึกษายอดเยี่ยม โรงเรียนบ้านตาเรือง (ตำรวจชายแดนสงเคราะห์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. (คมกริช อินทร, ผู้สัมภาษณ์)
- สมบูรณ์ นาควิชัย. (2560). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน. Journal of Roi Kaensarn Academi, 2(2), 16-29.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (Obec Awards). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน. (2556). คู่มือสร้างความเข้มแข็งโรงเรียนต้นแบบนักเรียนไทยสุภาพดี พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Checkland, P. (1999). Systems thinking, systems practice: A review of soft systems methodology. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Forrester, J. W. (1961). Industrial dynamics. Cambridge, MA: MIT Press.
- Meadows, D. H. (2008). Thinking in systems: A primer. White River Junction, VT: Chelsea Green Publishing.
- Senge, P. M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York: NY: Doubleday.
- Sterman, J. D. (2000). Business dynamics: Systems thinking and modeling for a complex world. Boston, MA: Irwin McGraw-Hill.
- World Health Organization. (2001). Basic documents. (43rd ed.). Geneva, Switzerland: World Health Organization.